

TÜRKİYE'DE KÖY AİLESİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLER*

Arş. Gör. Hasan Hüseyin TAYLAN
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
hhtaylan77@hotmail.com

Özet

Makalenin konusu, Türkiye'de yerleşim yerleri düzleminde aile yapısına bağlı olarak farklılık gösteren köy ailesinin aile içi ilişkileridir. Sanayileşme ve kentleşme süreçlerine bağlı olarak ailenin, bir çok konuda sosyal ve kültürel değişimler geçirdiği bilinmektedir. Özellikle köy ailesindeki değişimler öncelikle aile içi ilişkilerde yoğunlaşmaktadır. Değişimin yönünü anlamak açısından aile içi ilişkileri ortaya koymak ve çözümlenmek oldukça önemlidir. Aile içi ilişkilerinin kavramsallaştırılması; aile içi rol ve statü dağılımı, sorumluluk paylaşımı, karı-koca ilişkileri ve ebeveynler ile erkek ve kız çocukları ilişkilerinin nitelikleri ve çocuğa verilen değerlerin niteliği bakımından değerlendirilip, konusunda yürütülmüş araştırmalardaki verilerden de yararlanılarak hali hazırdaki durumu ortaya konulmuştur. Çalışmada, Türkiye'de köy ailesinin hem yapısal görünümleri itibariyle hem de ilişkileri bakımından gelenekselden moderne doğru değişime içinde olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, aile yapısı, köy ailesi, aile içi ilişkiler

FAMILY RELATIONSHIPS OF RURAL FAMILY IN TURKEY

Abstract

In this study, we tried to explain the family relationships differing on the grounds of family structure in the context of the settlement in Turkey. The family has undergone social and cultural changes depending on the processes of industrialization and urbanization. Especially the changes in rural family have been concentrated in the relations within family. In order to understand the direction of change, it is important to explain and analyze the relations within family. The conceptualization of family relationships; distribution of domestic status and roles, distribution of responsibility, qualities of spouse relations and relations between daughters and sons, and value of the child by benefiting from the data have been carried out on this subject. In this study, it is emphasized that Turkish rural family is in change from traditional to modern in terms of its both structural function and relationships.

Key Words: Family, family structure, rural family, family relationship

* Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda kabul edilen "Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler "Selçuklu Köyü Örneği" (2003)" adlı Yüksek Lisans Tezinin bir bölümünden güncelleştirilerek ve geliştirilerek özetlenmiştir.

GİRİŞ

Sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte ortaya çıkan toplumdaki sosyo-ekonomik ve kültürel değişimin en görünür alanlarından biri, yapısı ve işlevleri itibariyle durağan olması beklenen ailedir. Köyün, sosyal yapısının, sosyal kontrol ve dayanışma gücünün kuvvetli olması bakımından, değişmeler karşısında dirençli olduğu düşünüldüğünde ilginç bir durumla karşı karşıyayız. Her ikisinin birleştiği çerçeve olan köy ailesi, bir çok faktöre bağlı olarak hızlı bir değişim geçirmektedir. Köy ailesindeki değişimi, aile yapısında ve özellikle de bağlantılı olarak aile içi ilişkilerde görmek mümkündür.

Çalışmada, aile yapısı, aileyi oluşturan temel ilişki ağlarını kuran aile üyelerinin ilişkileri açısından ele alınacaktır. Çünkü her sosyal yapı, “bu yapıyı meydana getiren sosyal müesseselerin, insan ilintilerinin ve bunların karşılıklı münasebetlerinden doğan sosyal değerlerin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir bütündür” (Kıray, 1999b: 95). Aile yapısının temel göstergeleri; hane halkı kompozisyonu, hane genişliği ve evlilik biçimi gibi yapısal özelliklerinin yanı sıra ailedeki otorite örüntüsü ve karar verme yetkisinin kimde olduğu, aile içi işbölümü ve rol dağılımının niteliği, eşler arası ve ebeveynler ile çocuklar arası ilişkilerin nasıllığı ve çocukların ailedeki sosyo-ekonomik değeri gibi aile içi ilişkileri kapsayan bir çerçevede anlaşılabilir.

Türkiye’de aile, yapısal olarak, yıllar itibariyle, geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru yönelim içindedir. Aile ilişkileri bakımındansa geleneksel otorite örüntüleri ve cinsiyetçi rol dağılımına uygun biçimde modern eşitlikçi cinsiyetçi rol paylaşımına doğru değişim halindedir.

Köylerde de durum benzerdir. Televizyonun tüm hanelere gimesiyle, kentle olan ilişkilerin sıklaşmasıyla, köyden kentlere verilen göçlerin sıklığıyla ve eğitim düzeyindeki artışla bağlantılı olarak, aile değerlerinde, ailenin yapısal özelliklerinde ve ilişkilerinde değişimler başlamıştır. Çalışmada da köy ailesinin, sanayileşme ve kentleşme gibi temel süreçlere bağlı olarak geçirdiği değişimi ve günümüzdeki durumu önceki yıllarda aile yapısı hakkında yapılan çalışmaların verilerinden de yararlanarak ortaya koymak amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye’deki köy ailesinin yapısal ve ilişkiler bakımından değişimi yapısal olarak analiz edilecektir.

Yapısal analiz, Dikeçligil (1997: 648)’in de belirttiği gibi, “bir etkileşim ağı hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlar”. Aileyi bir sosyal yapı olarak kurguladığımızda sosyal yapıyı oluşturan bir çok öge yapı analizi açısından önem göstermektedir. Aydın (2005) bu ögeleri: *aktörler* (sosyal çevre normları tarafından belirlenmiş rolleri yerine getiren bireyler), bu aktörlerin birbirleriyle etkileşiminde hiyerarşik sıralamasını belirleyen *statüleşme ve tabakalaşma*, hiyerarşik düzen içindeki aktörlerin içinde bulunduğu *sosyal çevre* ve nihayet bütün bu ögelerin iç içe geçmiş etkileşimlerini düzenleyen *organizasyon bütünlüğü* olarak sıralandırmaktadır. Çalışmamızda bu dört öge, aile yapısı ve ilişkilerini ortaya koyarken kullanılacaktır.

1. TÜRKİYE'DE GENEL OLARAK AİLE YAPISI

Kavram olarak geniş bir yelpazeye sahip olan ailenin aynı zamanda da farklı perspektif ve konulara göre farklı tanımlamaları vardır. Bunları; aile üyeleri aralarındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik bir birlik, sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak örgüt, üyelerin bir çok ihtiyacını karşılaması ve yürütülmesinde sistemleştirilmiş bir çok kuralları bulunan sosyal bir kurum ve sosyal yapının ana unsurlarından biri olarak farklı kategorilerde ele alındığını görmekteyiz¹.

Türkiye koşullarını göz önünde bulunduran Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu (1989: 3-4) aileyi, "kan bağıllığı evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birim" olarak tanımlamıştır.

Sosyal yapı bakımından ele alındığında ise aile, evlilikle başlayan; kan bağı, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, rol ve statüler vasıtasıyla konumlanan bireylerin içinde bulunduğu sosyal bir gruptur/yapıdır.

Aile yapısını ele alan yaklaşımlar, tipolojilerini ortaya koyarken genellikle aile yapısını, evlilik biçimleri, hane halkı sayısı, otorite örüntüleri ve aile içi ilişkiler kriterlerince sınıflandırmalar yapmışlardır.

Özellikle Türkiye açısından düşünüldüğünde aile biçimleri, yerleşim yeri esasına göre yapıldığında köy ailesi, kent ailesi, gecekondu ailesi ve her ne kadar artık günümüzde çok da kullanılmasa da kasaba ailesi olarak sıralanabilir. Bir diğer kriter olan hane halkı kompozisyonuna ve otorite örüntüsüne göre ise, aile, büyük (geleneksel geniş) aile ve küçük (çekirdek, modern) aile olarak sınıflandırılmaktadır². Bunun yanı sıra toplumların geleneksel ve modern görüntülerinin iç içe geçtiği toplumlarda³ hane halkı genişliği bakımından küçük ancak otorite örüntüleri ve aile içi ilişkiler bakımından büyük (geleneksel geniş) aile özelliği gösteren geçiş (geçici geniş) aileleri olarak tanımlanan aileler de vardır.

1.1. Hane Halkı Kompozisyonuna ve Otoriteye Göre Aile Biçimleri

1.1.1. Geleneksel geniş aile: Geleneksel toplumlarda ve kırsal yerleşim bölgelerinde daha çok görülen "aile başkanı ve karısıyla evli oğulları, gelinleri veya

¹ Farklı tanımlamalar için bkz : Gökçe 1990: 27, Nirun 1994:17.

² Hane halkı kompozisyonu ve otorite örüntüsüne göre aile biçimleri konusundaki kavramsallaştırmalar için bkz. Timur, 1972; Kongar, 1986; Sayın, 1990; Gökçe, 1990.

³ Türkiye'de böyle bir aile yapısının olduğu çalışmamızda tartışılmıştır; Geçici geniş aile ileriki bölümlerde derinlemesine ele alınacaktır. Ayrıca bu konudaki kavramsallaştırmalar için bkz. Kıray, 1964, Yasa, 1990.

bir evli oğul ve diğer bekar çocukları, ya da tek bir evli oğul, gelin ve torunlarının birlikte oturdukları" (Timur, 1972: 27) bir aile tipidir.

Geleneksel toplumlarda hemen hemen hiç farklılaşmamış bir biçimde birçok işlevi kendisinde toplayan ve dikey düzlemde üç kuşağın bir arada yaşadığı geleneksel geniş aile, üyeleri arasında aile içi ilişkileri düzenleyen hiyerarşik bir yapıya sahiptir (Eyce 1994: 19). Bu hiyerarşi sisteminde bireyler, yaş ve cinsiyetleri temelinde göre belli rolleri oynar, aile içinde farklı statülerde bulunurlar (Özbay, 1984: 37).

Kurumların yaygınlaşmadığı tarıma dayalı toplumların aile türü olarak da bakabileceğimiz geniş ailenin, toplumun tüm yönleriyle ilgili işlevleri bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında geleneksel geniş ailenin işlevleri çekirdek aileye nazaran daha çoktur. Bunlar, biyolojik, psikolojik, ekonomik, prestij sağlama, eğitim-sosyalleştirme, koruma, dini, eğlence ve dinlenme işlevleridir. Bu tip ailelerde her bir işlevi tamamen olmasa da çoğunlukla aile üstlenir.

Timur'un 1968 yılı *Türkiye'de Aile Yapısı* (1972) çalışmasında geleneksel geniş aile biçiminin ortalama yüzde 19 olarak tespit etmiştir. Bu oran köylerde yüzde 25.4, kasabalarda yüzde 20 ve kentlerde yüzde 9.5'tir.

1988 yılında D.P.T'nin *Türk Aile Yapısı Araştırmasında* (1992) geniş aile, Türkiye genelinde yüzde 24.7, kentlerde (nüfusu 20.000'nin üzerindeki yerlerde) yüzde 17.2 ve kırsal yerlerde ise (nüfusu 20.000'nin altındaki yerlerde) yüzde 34.4'tür.

Aile içi şiddetin sebep ve sonuçlarını tespitiye yönelik 1994 tarihini kapsayan bir araştırmada (2000) ise Türkiye genelinde "olgun" geniş ailenin oranı, yüzde 10.9, kentlerde (20.000+) yüzde 9.8 ve kırsal kesimde (20.000-) yüzde 15.6 olarak bulgulanmıştır.

Son yıllarda Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından birlikte yürütülen saha çalışmasında (2006) ise geniş aile, Türkiye genelinde yüzde 13 olarak tespit edilmiştir.

Farklı zamanlarda yürütülen ilgili araştırmalardan ortaya çıkan verilere göre, hem kentlerde hem de kırsal yerleşim yerlerinde geleneksel geniş ailenin oranının giderek azalmakta olduğu gözlenmektedir.

1.1.2. Çekirdek aile: Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile biçimidir. Sanayileşmeyle birlikte oluşan kentin aile yapısı olarak görülür. Aynı zamanda modern toplumların aile tipi olarak da görülebilir (Gökçe, 1990: 220; Bilgin, 1991: 45). Ne var ki son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarda küçük ailenin sanayileşmeyle birlikte anlamayacağını çünkü sanayi öncesinde bile bu aile tipinin var olduğu savunulmuştur⁴. Ancak küçük ailenin ya da yaygın deyişle çekirdek ailenin genelde sanayileşmenin ve kentleşmenin yoğun olarak yaşandığı

⁴ Örneğin bkz. Vergin, 1987.

yerlerde görüldüğü söylenebilir. Yapı ve işlevleri itibariyle geniş aileden farklı olan küçük ailenin bazı özelliklerini vererek ayırım noktaları anlaşılabilir.

Çekirdek ailede, geleneksel geniş aileden farklı olarak aile büyüklerinin, aile ve bireyleri üzerindeki denetimi çok daha azdır hatta bazen iletişimin kopukluğu nedeniyle hiç de yoktur. Yeni kurulan küçük ailenin ikamet edeceği yer, yeni bir yerleşim birimidir (neolocal). Eş seçimi ise, eşlerin genellikle kendilerinin karar verdiği bir konudur. Evliliklerin çoğu görüşme ya da anlaşma yoluyla gerçekleşir. Doğurganlık, eşler tarafından bilinçli olarak sınırlandırılmıştır. Boşanma kararının alınmasında cinsiyet gözetilmez; her eş bu kararı tek başına alabilir. Otorite örüntüsü eşitlikçi bir temele dayanır. Aile içi karar mekanizmalarının işleyişinde de tüm aile üyeleri alınacak kararlara katılmaları söz konusudur (Sayın, 1990: 10-11).

Çekirdek aile, geleneksel geniş aileden farklı olarak geleneksel geniş ailenin üstlenmiş olduğu işlevlerden bazılarını tamamen, bazılarını kısmen diğer kurumlara bırakmıştır. Sadece biyolojik işlev (cinsel ihtiyaçların karşılanması ve üreme – çoğalma ortamının sağlanması), psikolojik işlev (üyeleri için rahatlığın, huzurun, mutluluğun sağlandığı bir ortam sağlamak) ve sosyalleştirme işlevi (çocuk bakımı ve eğitimi aynı zamanda kültürün aktarımı işlevi). Sosyalleştirme işlevi günümüzde aile dışında diğer toplumsal kurumlara birlikte yürütölmekteyse de yine de bütün aile biçimlerinde çocuğun ilk sosyalizasyon yeri ailesidir.

Ana-baba ve evlenmemiş çocukların aynı çatı altında oturdukları küçük ailenin, Timur (1972: 31)’a göre Türkiye genelindeki oranı yüzde 59.7, köylerde yüzde 55.4, kasabalarda yüzde 61.4, kentlerde ise yüzde 63.3’tür.

1988 yılında D.P.T’nin Türk Aile Yapısı Araştırmasında (1992) çekirdek aile, Türkiye genelinde yüzde 73, kentlerde (nüfusu 20.000’in üzerindeki yerlerde) yüzde 78 ve kırsal yerlerde ise (nüfusu 20.000’in altındaki yerlerde) yüzde 65 olarak tespit edilmiştir.

1994 tarihini kapsayan bir araştırmada (2000) ise Türkiye genelinde çekirdek ailenin oranı, yüzde 82.8, kentlerde (20.000+) yüzde 83.5 ve kırsal kesimde (20.000-) yüzde 81.7’tür.

Son yıllarda Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından birlikte yürütölen saha çalışmasında (2006) ise çekirdek aile, Türkiye genelinde yüzde 80.7 olarak bulgulanmıştır.

Yukarıdaki verilere göre, hem kentlerde hem de kırsal yerleşim yerlerinde çekirdek ailenin diğer aile biçimlerine göre oranı gittikçe arttığı gözlenmektedir.

1.1.3. Geçici Geniş aile: Geçici geniş aile, daha çok kasaba ve gecekondü ailelerinin bir tipi olarak ele alınmıştır. Çoğunlukla aile içi ilişkilerinin özellikleri bakımından geniş ailenin içinde değerlendirilse de hane halkı sayısı ve genişliği bakımından çekirdek aile özelliği gösterir. Geçici geniş aile, yapı itibariyle modern, ilişkileri ve işlevleri itibariyle geleneksel bir özellik göstermektedir.

Geçici geniş aileye geçiş ailesi de denilmektedir. Çünkü geçiş ailesi, büyük aileden küçük aileye geçiş özelliği taşıdığı gibi, geleneksel ailesel ilişkilerden modern ailesel ilişkilere geçişi de kapsamaktadır. Aslında bu aile biçimini tespit etmek hem zor hem de görecelidir. Aile yapısı adı altında gerçekleştirilen saha çalışmalarında geçici geniş aile çoğunlukla tanımlanmamıştır. Geçici geniş aileyi, aile içindeki ilişkilerin örüntüsünden ve niteliğinden çıkarmak mümkündür.

Bir diğer aile biçimi de parçalanmış ailedir. **Parçalanmış aile** ise, ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile biçimidir (Dikeçligil, 1995: 16-17). Yanı sıra evlilik bağı bulunmaksızın bir arada yaşayan arkadaşların oluşturduğu ya da kardeşlerin bulunduğu 'eksik aile' de parçalanmış ailenin içinde sayabilir.

Türkiye hane halkı ve otorite örüntüsüne göre aile biçimleri, yerleşim yerlerine (köy, kasaba, gecekondu ve kent) göre ve coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir. Özellikle köylerde çekirdek ailenin hane halkı özellikleri ve aile içi ilişkileri kentlerden farklılık arz etmektedir. Köylerde üretim faaliyetlerinin niteliği, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, eğitim düzeyinin artması, kente göç ve kentle ilişkilere bağlı olarak geleneksel geniş ailenin oranının azaldığı ve çekirdek ailenin oranının artmakta olduğu gözlenmekteyse de otorite örüntüsü, cinsiyetçi rol dağılımı ve çocuğun değeri gibi aile içi ilişkilerin geleneksel özelliklerini koruduğu ilerleyen sayfalarda vurgulanacaktır.

1.2. Yerleşim Yerlerine Göre Aile Biçimleri

Yerleşim yerlerine göre aile biçimleri, köy ailesi, kasaba ailesi, kent ailesi ve gecekondu ailesi olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak bazı kaynaklarda⁵ köy ailesi ile kasaba ailesi ayırımına gidilmeyip kırsal kesim ailesi başlığı altında toplanmaktadır. Yine bazı kaynaklarda⁶ da aile biçimleri, kır-kent yerleşim yeri farklılığına dayanarak nüfusa göre ayrılmaktadır. Kasaba, sosyolojik bir olgudur ve toplumsal değişimin sosyolojik çalışılmasında önemli bir yere sahiptir. Kasaba ailesi bir geçiş dönemi ailesidir. Hem geleneksel geniş ailenin temel özelliklerini hem de çekirdek ailenin temel özelliklerinin bir kısmını taşır. Köy, kasaba ve kent ailesi dışında büyük kentlere köyden ya da "taşra"dan gelen aileler ya da -özellikle- büyük kentlerin merkezinden uzak, kentleşmenin tam olarak sağlanamadığı şehrin kenar kesimlerinde yaşayan "gecekondu" aileleri de önemli bir ayrıcı özellik göstermektedir.

1.2.1. Köy ailesi: Köy sosyal yapısı ilişkiler itibariyle daha statik bir durumdadır. Enformel ilişkiler ağı yönünden, sosyal denetim ve dayanışma yönünden daha güçlü, aile açısından ise sosyal kontrol gücü dolayısıyla daha homojen bir yapı arz eder. Bu açıdan bakıldığında köyün ve ailenin sosyal

⁵ Kırsal kesim ailesi kavramsallaştırması için bkz. Balaman, 1984 ve Özbay, 1984.

⁶ Konuyla ilgili D.P.T'nin Türk Aile Yapısı Araştırması (1992) ve A.A.K'nin (2000) araştırmasına bakılabilir.

yapısının göstergeleri bakımından köy ailesinin incelenmesi önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de köy ailesi içinde bulunduğu sosyal yapıyla etkileşim halinde olduğundan bir çok farklı özelliğe sahiptir. Bu anlamda tek bir köy ailesinden bahsetmek mümkün görülmemektedir. Köy ailesi, kent, kasaba ve gecekondü ailelerinden bazı özellikleri bakımından farklılık göstermektedir.

1.2.2. Kent ailesi: Kent ailesinin genel anlamda özelliklerini şöylece özetleyebiliriz: Köy ailesindeki gibi kendi kendine yeterli olma yerine, dışa açılma ve toplumdaki güçlerden yararlanma yaygınlaşmıştır (Gökçe, 1978: 15). Her ne kadar kent ailesi, küçük aile özelliği gösterse de tamamen de olmasa kısmen baba otoritesi vardır (Kocacık, 1990: 271). Kent ailesinin işlevleri köy ve kasaba ailesine oranla daha azdır. Sadece psikolojik doyum, üreme ve çoğalma yoluyla neslin devamını sağlamak ve çocukları sosyalizasyon sürecinde sosyal çevreye hazırlamak işlevleri kalmıştır (Ozankaya, 1999: 383). Akrabalık ilişkileri ve bağları daha zayıftır. Aile üyelerinin yakınlarının ve akrabalarının birbirleri üzerindeki sosyal denetim zayıflamıştır. Örneğin oturma yeri seçmede aile yakınları ve akrabalarının etkisi daha azdır. Eş seçiminde köy ve kasaba ailelerine göre aile üyelerinin ve yakınlarının etkisi daha azdır. Bireylerin birbiriyle tanışarak evlenmesi daha sık görülür. Evlenme yaşı köylere göre daha yüksektir. Ev içi otorite ve karar vermede eşlerin eşitliği söz konusuyla da bu daha çok ekonomik, sosyal ve eğitim seviyesi yüksek ailelerde daha sık görülür. Boşanma, ayrılma gibi durumlarda ve çocuk yapmada eşlerin kendi aralarında karar verme ön plandadır.

1.2.3. Gecekondü ailesi: Türkiye’de özellikle kırsal kesimin, nüfusunun, toprağın verimsizleşmesi, makineli tarıma geçilmesiyle işgücü fazlalığının doğması, nüfus yoğunluğuyla birlikte hane başına düşen toprağın azalması, sağlık, eğitim sorunları gibi itici nedenlerle, bunun yanı sıra kentin her yönden (sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık vb.) çekici nedenleriyle büyük kentlere göç etmesiyle birlikte kentlerin çoğunlukla kenar mahallerinde oluşan aile biçimidir (Kocacık, 1990: 271).

Hane halkı sayısı bakımından çekirdek aile özelliği göstermekteyse de babanın otoritesi güçlüdür (Kocacık, 1990: 271). Ayrıca köyden ekonomik destek alır, hatta bir çok özellikleri açısından köy ailesine benzemektedir. Gecekondü ailesi köy ailesinin özelliklerini kente taşımakla birlikte kentin davranış biçimlerinden de etkilenmektedir (Özen, 1990: 259). Özellikleri itibariyle köy ailesiyle kent ailesi arasında bir geçiş aşamasında görülmektedir. Yasa (1990: 133-134); gecekondü ailesi için geçiş ailesi tanımı vermektedir. Buna göre; gecekondü ailesi, üye sayısının az, üyeleri arasındaki ilişki biçiminin çeşitlendiği, bir takım köy özelliklerini sürdüren, buna karşılık uygun bulunduğu kent özelliklerinden bazılarını zamanla kabullenmiş, sosyal değer, davranış ve alışkanlıkları bakımından bir tarafı köyde, diğer tarafı kentte iki aile tipi arasında bir geçiş olma özelliği gösterir. Gecekondü ailesinin sosyal çevresi daha geniş olduğundan dolayı günlük yaşantı ve alışkanlıklar, köy ailesine oranla biraz farklılaşmıştır.

Bunun dışında gecekondü ailesini 'kent içinde' belirleyici yapan en temel özellik, bu ailede akrabalık dayanışmasının güçlü olmasıdır (Gökçe, 1996: 164). Zira akrabalar, gecekondü ailesi için köy değerleriyle kent değerleri arasındaki sıkışmışlığından kaçış olarak bakılabilecek bir sığınma yeridir.

1.2.4. Kasaba ailesi ise: Bir çok kaynakta, 'geçici geniş aile' diye tanımlandığı görülür. Kasaba ailesinde küçük ailelerin oranı fazladır. İlişkiler (aile içi ilişkiler) açısından geleneksel örüntüler gösterir.

Türkiye'de kasaba olgusu köy ile kent arasında değerlendirilir. Köylerin nüfus olarak artmasına bağlı olarak nüfusun fazlaştığı yerleşim yerleri çevresindeki köyler için merkeziliğinin yanı sıra onlardan farklı özellikleri taşımaktadır. Köylerden özellikleri itibarıyla farklı olan bu yerleşim yerleri kentlerden de farklıdır. Aynen geçici geniş ailede olduğu gibi (geçici geniş aile, geniş ve küçük aile arasında bir aile biçimiydi) kasaba ailesi de kent ve köy ailesi arasında bir olguya tekabül eder.

Tablo 1: Türkiye Genelinde Aile Biçimleri Yüzdeleri Dağılımları

Yıllar	Çekirdek aile				Geleneksel geniş aile			
	1968	1988	1994	2006	1968	1988	1994	2006
Türkiye	60	73	82.8	80.7	19	24.7	10.9	13
Kent	65.6	78	83.5	-	7.1	17.2	9.8	-
Gecekondü	-	-	84.4	-	-	-	15.6	-
Kasaba	61.4	-	-	-	20	-	-	-
Köy	55.4	65	81.7	-	25.4	34.4	12.4	-

Kaynaklar: 1968- Serim Timur, *Türkiye'de Aile Yapısı*, Ankara: Hacettepe Ü. 1972.1988- D.P.T., *Türk Aile Yapısı Araştırması*, Ankara: D.P.T., 1992. 1994- A.A.K., *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara: A.A.K., 2000. 2006- ASAGEM ve TÜİK, *Aile Yapısı Araştırması 2006*, Ankara: TÜİK, 2006.

2. TÜRKİYE'DE KÖY AİLESİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Gökçe (1990: 15) köy ailesini, ana-baba, evlenmemiş çocuklar, torunlar ve yakın akrabaların bir çatı altında oturmalarıyla şekillenen bir aile olarak tanımlarken, Timur (1972) ise, "karı-koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aile" olarak tanımlamaktadır. Saran (1984: 153) da köy ailesinin çekirdek aile olmayıp, ana-baba ve "diğer" kimselerden (yakın akrabalar v.s.) meydana gelen geniş aile olduğunu ifade eder.

Kuşkusuz köy ailesinin hem çekirdek aile hem de geleneksel geniş aile özellikleri gösteren yanları vardır. Tanımlamaların yapıldığı yıllarda köy ailesinde hane halkı kompozisyonu ve hane büyüklüğü itibarıyla geleneksel geniş ailenin daha çok görüldüğü, çekirdek aile oranının daha düşük olduğu bilinmektedir. Aile

ilişkileri ve işlevleri bakımından da geleneksel geniş aile örüntüleri gözlenmektedir. Günümüzde ise son yıllarda yapılan çalışmalarda köylerde çekirdek ailenin aına yaygın bir aile biçimi olduğu da bulgulanmıştır.

Konuyla ilgili olarak Timur, Türkiye’de Aile Yapısı adlı çalışmasında, köy ailelerinde çekirdek aile oranlarının yüzde 55’lerde olduğunu saptamıştır (1972: 30-31). Bu oran günümüzde daha da artmıştır. Ancak otorite örüntüsü ve karar verme yetkisi bakımından köy ailesi, geleneksel geniş ailenin özelliklerini taşımaktadır. Bu aile biçiminde karar verme yetkisi evin reisi olan baba veya kocaya aittir. Bu açıdan bakıldığında köy ailesini geleneksel geniş aile olarak tanımlayanlar vardır.⁷

1968 yılını kapsayan Türkiye genelindeki köylerde gerçekleştirilen çalışmada çekirdek aile yüzde 55.4, geleneksel ve geçici geniş aile ise yüzde 38.7 (ataerkil geniş aile yüzde 25.4, geçici geniş aile ise yüzde 13.3)’dir (Timur, 1972: 31). 1988 yılını kapsayan araştırmada ise kırsal yerlerde (20.000-) geniş aile yüzde 65, çekirdek aile ise yüzde 34.4’tür (D.P.T, 1992). 1994 yılındaki bir çalışmada ise kırsal kesimde (20.000-) çekirdek aile yüzde 81.7, geniş aile ise 12.4 olarak bulgulanmıştır (A.A.K., 2000). İlgili çalışmalardaki elde edilen veriler de gösteriyor ki köylerde hane halkı kompozisyonu açısından hakim aile tipi çekirdek ailedir.

Ailenin yapısal göstergelerinden bir diğeri de hane halkı büyüklüğüdür. Köy ailesinde hane halkı büyüklüğü kentlerden daha fazladır ve coğrafi bölgelere göre değişmektedir. 1968 yılındaki Timur (1972)’un çalışmasında köy ailelerindeki hane halkı büyüklüğü 6.1 olarak tespit edilmiştir. Türkiye ortalaması ise 5.5’tir. 1970 yılındaki Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırmasında (1970) da Türkiye genelinde köylerde aile büyüklüğü 6.6 olarak bulgulanmıştır. Kongar (1986) ise, ortalama hane halkı büyüklüğünü köylerde 6.16 olarak, Türkiye genelinde ise 5.5 olarak belirtmiştir. Dolayısıyla köy ailesinde aile biçimi olarak çekirdek aile daha çok rastlansa da hane halkı genişliği köylerde çekirdek aile standartlarından daha yüksek olup, geniş aile standartlarındadır.

Türkiye’de köy ailesi, baba soyuna dayalı (patrilineal) aile sistemi özelliği göstermektedir (Erdentuğ 1972: 29; Erdentuğ 1990: 229). Bundan dolayı köylerde erkek çocuğa verilen değer, kız çocuğundan daha önceliklidir. Çünkü soyu devam ettiren erkek çocuğudur. Ayrıca köy ailesinde yerleşim yeri olarak babayersel (patrilocal) bir özellik göstermektedir. Evlenen eşler çoğunlukla baba evine yerleşmektedirler.

Köy ailesinde ailenin üyelerine etkisi daha fazladır. Aile üyelerinin davranışlarından tüm aile sorumludur. Bu anlamda ilişki kalıpları çok daha katıdır. Bu kalıplardan sapmaya müsaade edilmesine nadir rastlanır.

Eş seçiminde –özellikle kızların– kiminle evleneceğini karar verme noktasında belirleyici olarak ailedir. Türk Aile Yapısı Araştırmasında (1992: 100)

⁷ Konuyla ilgili değerlendirmelerle ilgili bkz. Yasa (1973: 147); Saran (1984); (1990: 228).

kırsal kesimde evliliği kimin karar verdiği konusunda, aile ve akrabaların etkisinin oranı yüzde 60'ın üzerinde çıkmıştır. Eşlerin anlaşarak evlenmelerinin oranı kent ailesine göre daha düşüktür.

İlk evlenme yaşı -özellikle kız çocuklarında- kent ailesine oranla daha erken yaşlardadır. Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırmasında (1970: 112) ilk evlenme yaşı ortalama olarak 18 yaş olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran kız çocukları için 16,9, erkekler içinse 20,6 dır. Timur'un çalışmasında ise bu oran, erkeklerde 20.4 ve kızlarda 16.7'dir (Timur, 1972: 95-96). Buna göre kız çocuklarında ilk evlenme yaşı, erkek çocuklarından daha düşük değerlerdedir.

Köy ailesinde evlenmeler daha çok köy içinden olmaktadır (Kocacık, 1990: 270). Bunun nedeni olarak, köyün sosyal yapısının kapalı olmasından dolayı dışarıyla bağlantısının az olması gösterilebilir.

Boşanmalar kent ailesine göre daha az görülür. Köyün ve köy ailesinin sosyal denetiminin güçlü olması, yeniden evlenmenin güçlüğü ve ekonomik nedenler boşanmayı zorlaştıran etkenler gösterilebilir (Balaman, 1984: 188). Ayrıca kırsal kesim özelliği gösteren toplumlarda ailenin sürekliliği, toplumun devamlılığı açısından önemlidir. Boşanmayı engelleyen sosyal kontrol mekanizmaları bu devamlılığı sağlamaktadır. Eyce'ye (2002: 1) göre bu durum, sosyal yapıda ailenin sürekliliğini sağlayan "enformel kontrol mekanizmalarının" oluşmasına bağlıdır.

Köy ailesinde erkek çocuğa *kız çocuğuna göre daha fazla değer verilmektedir (Saran, 1984: 162). "Üretimde erkeğin fizik gücüne duyulan ihtiyaç, baba ocağını tütürmede tanınan ayrıcalık, kız çocuklarının az da olsa ihmaline neden olmaktadır" (Balaman, 1984: 188). Bir başka anlatımla kız ve erkek çocuğuna verilen değer geleneksel tutumlara özgü tanımlanan cinsiyetçi rol dağılımı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

3. KÖY AİLESİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Aile içi ilişkiler, aile reisliği dediğimiz, ailede otorite örüntüsü ve karar verme yetkisinin kimde olduğu; ailede rol dağılımının ve işbölümünün (görev ve sorumluluk paylaşımının) nasıl tanımlandığı; ailede kadının statüsü ve konumu (kadının statüsü ve konumunun tanımlanması ailelerdeki ilişkilerin niteliğini ortaya koymada ayırıcı bir özellik gösterir); karı-koca arasındaki ilişkilerin niteliği gibi yatay eksenli ilişkileri kapsadığı gibi, ailedeki çocuğun sosyo-ekonomik değeri ve anne ve babanın ya da aile büyüklerinin kız-erkek çocuklarıyla olan ilişkileri -aile içi dikey ilişkiler- içeren bir kavramsallaştırmaadır.

3.1. Otorite Örüntüsü ve Karar Verme Yetkisi

Aile içi statü ve statüye bağlı olarak roller, ailedeki işbölümü ve otoriteyi tanımlar. Aile reisliği dediğimiz otorite yetkisi aile biçimlerine göre değişmekle birlikte çoğunlukla cinsiyete ve yaşa göre belirlenir.

Bir rol ve statüler dağıtıcısı olan ailede otorite ilişkilerinin olması kaçınılmazdır. “Otoritenin dayanak noktasının bilinmesi, aile yapısının niteliklerine ilişkin önemli bilgiler verebilir” (Erol, 1992: 158).

Geleneksel ailelerde otorite, güç ve karar verme mekanizması, erkekte toplanmakta olup, çekirdek ailede eşitlikçi biçimde aile içi tüm kararlarda kadın ve erkeğin eşit katılımı beklenmektedir (Çelebi, 1993: 9).

Otorite örüntüsü çoğunlukla aile içinde bir çok konuda karar verme yetkisinin kimde olduğuyula açıklanabilir. Buna göre “aile içinde kararları almada etkin olan birey aynı zamanda otorite sahibi de olan bireydir” (Özen, 1991: 145). Karar verme yetkisi de aile biçimlerine göre farklı kategorilerde ele alınabilir. Geleneksel aile yapılarında karar verme yetkisi evin reisi olan baba veya evin en yaşlı erkeğidir. Ancak günümüzde evlenme biçimi, eş seçimi, yerleşim yerinin belirlenmesi ve gündelik ev içi kararlar gibi bir çok konuda karar verme yetkisi eşitlikçi bir tavra doğru değişmektedir.

Türkiye’de otorite örüntüsü aile biçimlerine göre değişebilir nitelikte olsa da genellikle erkeğe aittir. Timur, Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında (1972: 102); “evde en çok kimin sözü geçer ?” sorusunun aynı zamanda ev içinde otorite sahibini gösterir nitelikte olduğunu söyler. Bu çalışmada çekirdek ailelerde erkeklerin yüzde 95’i “benim sözüm geçer” cevabını vermişlerdir. Bu oran geçici geniş ailelerde yüzde 75’dir. Geleneksel geniş ailelerde ise bu oran yüzde 28’e düşmektedir. Ancak geleneksel geniş ailelerde “evde sözü geçen” erkeğin babası yüzde 61.5’tir. Buna göre geleneksel geniş ailede cinsiyet faktörünün yanında yaş faktörü de devreye girmektedir. Bunun yanında bu çalışmadaki bulgulara göre köysel ve kentsel yerleşim yerlerine göre aile içi otorite dağılımında pek fazla farklılık görülmemektedir (Timur, 1972: 104; 131-134).

Aile biçimlerine göre karar verme yetkisi değişmekteyse de ev içi konularda otorite paylaşımı konuların içeriklerine göre değişebilmektedir. Kadınlara sorulan “ailenizde hangi konulara kim karar verir?” sorusuna; arkadaş ziyareti, giyim-kuşam, alış-veriş, çocuk eğitimi, oy kullanma, çocukların doktora götürülmesi, doğum kontrolü gibi konularda eşlerin çoğunlukla ortak karar verdikleri görülmektedir. Kadınların en fazla yüzde 48 ile çocuk yetiştirme, yüzde 52.3 ile gündelik alış-veriş konularında karar verdiği görülmüştür (Acar, 1993: 242). D.P.T’nin yaptığı Türk Aile Araştırmasında “gelirin ailenin hangi ihtiyaçlarına harcanacağına karar veren” kişi yüzde 45.8 ile evin reisi olan erkek, yüzde 38 ile karı-koca birlikte, yüzde 10.6 ile evin hanımı şeklinde tespit edilmiştir (D.P.T, 1992: 159). Bu sonuçlar aile içinde ayrılmış rol evliliklerinin, bir başka anlatımla kadın ve erkeğin kendi eylem alanlarında otorite sahibi olduklarını göstermektedir. Geleneksel olarak kadın ev ve çevresi ile ilgili alanlarda karar verme yetkisine sahipken, erkek ailenin geçindirilmesi başta olmak üzere parasal konular ve iş çevresinde karar verme yetkisine sahip olarak görülmektedir. Ancak giderek ev içi konularda ve diğer konularda karar verme yetkisi çoğunlukla eşitlikçi yönde değişmeye başlamıştır. Çelebi (1990: 53), çalışmasında “evin

kararlarının çoğu erkek tarafından verilmelidir” yargısına kadınların yüzde 59.5’i eşitlikçi yönde katılmıştır. Yine Aile Araştırma Kurumunun yaptığı bir çalışmada (2000: 125), ev içi karar verme mekanizmasını ölçmeye yönelik farklı sorulara verilen cevaplar, ev içi karar almada eşitliğe doğru bir tavır geliştiği yönünde anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Aile içi karar alma mekanizmasının işleyişi

Konular	Genel %			Kent %			Kır %		
	Her ikimizde	Evin erkeği	Evin kadını	Her ikimizde	Evin erkeği	Evin kadını	Her ikimizde	Evin erkeği	Evin kadını
Hangi ahabaplarla görüşeceği	66.98	25.34	6.70	66.85	25.12	7.24	67.16	25.63	5.96
Hangi akrabalarla görüşeceği	72.28	20.11	6.49	72.27	19.55	7.24	72.29	20.86	5.46
Eve alınacak mühim eşya	64.58	22.00	12.35	65.59	20.01	13.65	63.20	24.71	10.58
Aile gelirin ne nere harcanacağı	63.06	36.78	8.75	54.82	33.45	10.64	50.67	41.35	6.17
Mutfak masraflarının ne nere harcanacağı	37.58	19.55	41.39	36.44	16.27	46.02	39.13	24.05	35.06
Çocuğun ne zaman doktora götürüleceği	58.02	11.09	27.98	54.60	9.89	32.91	62.71	12.73	21.23
Evin kadının ne zaman doktora gideceği	43.20	13.02	43.30	38.56	11.64	49.57	49.54	14.92	34.72

Kaynak: Aile Araştırma Kurumu, Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, Ankara-2000 s.125.

Tablo 2’ye göre karar almada eşlerin eşitliğinin yanı sıra ortaya çıkan bir durum da köysel ve kentsel yerleşim yerleri için farklılıkların çok az olduğudur. Köy ailelerinde karar verme yetkisi ve otorite genellikle evin reisi ve ailedeki büyüklerdir. Evin reisinden sonra otorite erkek çocuklar üzerinde toplanır. Kadınlar daha çok ikinci planda kalır ve kadınlar erkek çocukları aracılığıyla aile içi kararlara katılırlar (Kıray, 1998; 1999a). Tablo 2’de görüldüğü gibi, artık ev içi rollerin paylaşımına dair geleneksel değerler değişmeye başlamıştır. Bununla beraber köy ailesinin genel karakteristik özellikleri itibariyle geleneksel değerlerini korumacı bir refleksle muhafaza etmektedir.

Geleneksel köy ailesinde otoritenin temel belirleyicisi cinsiyetin yanında yaş faktörüdür. Geleneksel geniş ailelerde otorite genellikle aile üyeleri içinde en yaşlı kişilerde toplanmaktadır. Bu kişiler erkeğin babası, yoksa annesi olabilir. Geleneksel geniş ailelerde yaşlılık hem prestij, hem de otorite sağlayıcı bir faktördür (Türkdoğan, 1977: 227). Bunun yanında gözlemlenen yeni bir olgu, köy ailelerinde anne ve babalarıyla birlikte oturan evli erkek çocuğun evin reisi olduğudur.

Geleneksel geniş aile örüntülerinin yoğunlukta olduğu köy ailelerinde, “hangi ahabaplarla görüşülecek?”, “hangi akrabalarla görüşülecek?”, “eve alınacak

eşyalara karar verme”, “mutfak masraflarına karar verme”, “aile gelirin harcanmasına karar verme” gibi soruların cevapları da aile içinde karar alma sürecini yansıtabilir. Buna göre, köylerde “hangi ahabaplarla görüşüleceğine karar vermede” kadınların cevapları alındığında, karar verenin yüzde 57.8 gibi bir oranın koca, yüzde 23.2 ile büyükler olduğu görülür. Her ikisinin payı ise yüzde 16.9 gibi bir orandır. Karar vermede sadece kadının ise yüzde 2.1’dir (Timur, 1972: 136). Diğer konularda da bu rakamlara yakın oranlar çıkmaktadır. Ancak mutfak masraflarına karar vermede kadının karar verme yüzdesi artmakla birlikte erkeğin karar verme oranı burada da kadına göre fazladır (Timur, 1972: 142). Buradan çıkan sonuca göre; köy ailelerinde ev içi kararlar almada erkeğin egemenliği sürmektedir. Karar almada eşitlik söz konusu değildir. Buna rağmen köy ailelerinde de karar almada aile biçimlerine göre farklılık vardır. Köylerde küçük ailelerde aile harcamaları konusunda ve gündelik alış-verişte kadın artık belirli derecede söz sahibi olmuştur (Güçbilmez, 1972: 205). Köy ailelerinde aile biçimine göre farklılaşan ölçüde ev içi karar almada kadının rolü görece artmış olsa da erkeğin bu konuda egemenliği devam etmektedir.

3.2. Cinsiyetçi Rol Dağılımı ve İşbölümü

Aile yapısını oluşturan bireyler (aktörler), birbirleriyle ilişki içinde bulunurlar. Bireylerin aile içindeki statüleri bu ilişkileri belirler ve şekillendirir. Aile üyelerine statülerine uygun roller verilir ve üyelerinden bu rolleri yerine getirmeleri beklenir. Roller ilk olarak ailede sosyalizasyon sürecinde verilir. Ancak rollerin dağılımı biçimi aile biçimlerine ve yerleşim alanlarına göre değişmektedir. Türkiye’de aile içi roller çoğunlukla yaş ve cinsiyet temelinde belirleyicilik gösterir.

Aile içinde kadın ve erkeğin rollerine yönelik çalışmalar yapan Parsons, ailede erkeğin rolünü aileyle sosyal çevre arasında ilişki kuran araçsal rol (instrumental), kadının rolüne ise, aile içi uğraşlarından ve ev içi sorumlulukları üstlenmesinden dolayı duygusal rol (expressive) olarak tanımlamaktadır (Birgül, 1999: 69). Buna göre erkeğin rolü, ailenin geçimini sağlamak üretime katkıda bulunmak üzere ev dışında çalışmak ve ailenin sosyal çevreyle ilişkilerini düzenlemek iken, kadının rolü ise, aile içinde “karı”lık rolüyle kocasına ve annelik rolüyle çocuklarına karşı psikolojik ve duygusal tatmin sağlamak, ayrıca aile içi sosyal ilişkileri gözetten bir konumdadır.

Tüm toplumlarda ailede erkeğin koca ve baba, kadının ise karı ve anne rolleri olduğu bilinir. Ancak bu rollerin işleyişinde işlevleri açısından bazı farklılıklar vardır. Türkiye’de geleneksel ailelerde erkeğe, ailenin geçimini sağlamak üzere ev dışında çalışmak ve ailenin dışarıdaki ilişkilerini düzenleme rolü (Kıray, 1984: 72), kadına da “ev içi işler ve çocuk bakımı sorumluluklarının” verildiği görülmektedir (Ersöz, 1999: 17). Gerek kırsal-kentsel ayrımında olsun gerekse büyük-küçük aile ayrımında olsun temelde Türk toplumunda aile içi ilişkilerde karı ile koca ilişkileri erkek egemen bir nitelik göstermektedir. Ancak kentlerde aile içi rollerde paylaşım ve eşitliğe doğru hızlı değişim gözlenirken, kırsal kesimde daha çok cinsiyetçi rol dağılımı söz konusudur.

Aile ile ilgili her türden konuda karar verme yetkisi genellikle evin reisi olan erkekte olmakla birlikte cinsiyetçi sosyalleşme sürecinde belirlenen roller gereği ev içi işlerde sorumluluk çoğunlukla kadınlardadır. Ayrıca kadının ev işlerini yapmak çocuklarını yetiştirmek gibi geleneksel rollerinin yanında kocasına ve çocuklarına 'manevi destek' olmak, aile içi bütünlüğü ve uyumu sağlamak gibi geçiş dönemine ait rolleri de üstlendiği görülmektedir (Eyce, 1994: 122). Geçiş dönemine ait roller daha çok kentlerde görülmekte, köy ailelerinde ise pek fazla benimsenmemektedir.

Köy ailesinde ev içi görev paylaşımında karı ile kocanın rolü toplum tarafından belirlenmiş kalıplardadır. Çoğunlukla erkek ev içi görevlerde paylaşımdan yana değildir. Kadınların bu konudaki tutumları daha eşitlikçidir.

3.3. Kadının Statüsü ve Konumu

Kadın, yaşadığı sosyalizasyon boyunca, toplumsal cinsiyet rollerine ait kavramlaştırmaların (annelik, kadınlık, kendini eşine ve çocuklarına adama, aileyi geçindirip koruma) etkisinde kalır. Kadına, sosyal çevre tarafından toplumsal cinsiyet rolleri aşılır (Ersöz, 1999: 28). Kadının cinsiyet rollerini öğrendiği ilk ve en önemli yer ailedir.

Günümüz aile yaşamında sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte toplumsal beklentiler çerçevesinde belirlenmiş kalıplaşmış cinsiyet rolleri giderek değişmektedir. "Kadının işgücüne katılımı ile eğitim düzeyinin yükselmesi, yeni nesillerin cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların üstünde, çağdaş bir yaklaşımla yetiştirilmesine ve kadının rolüne ilişkin beklentilerin farklılaşmasına neden olmakta, geleneksel görüşün geçerliliği tartışılmaktadır" (Gönen-Hablemitoğlu, 1993: 19). Gönen-Hablemitoğlu'nun ifade ettiği yaklaşım gelişmiş yapıların ve toplumların tarzıdır. Ne var ki geleneksel toplumlarda yaş ve cinsiyete uygun "stereotipler" yaygın biçimde hala gözlenmektedir (Sayın, 1990: 43).

Bununla birlikte Çelebi (1990: 10)'ye göre "sosyalleşmeleri süresince kendilerine öğretilen ve kendilerinin de içselleştirdikleri aile içi rolleri asli roller olarak gören kadınlar çalışma hayatına girseler dahi bunu aile bütçesine katkı olarak tanımlamakta böylece çalışmayı ailesel rollerin arasına dahil ederek adeta meşrulaştırmaktadırlar". Benzer bir yaklaşımı Giddens (1994: 127)'ta görebiliriz. Ona göre kadınlar; "eve ve aileye bağlılık ideolojisi"ni kabullenmekle, bu koşullar altında çalışmaya ister gönüllü ister gönülsüz, razı olamaya devam ediyorlar" demektedir.

Köy ailesinde ise kadının konumu ve statüsü geleneksel toplumsal cinsiyete göre şekillenmiştir. Doğurganlık önemli bir statü aracı olmaktadır ve erkek çocuğa sahip olmak da özellikle aileler arasında konumunu yükseltmesine neden olucu önemli bir etkidir. Doğurganlığı ve erkek çocuk sahipliği yanında kadının statüsünü artıran bir faktör de kadının yaşıdır. Yaşın artışıyla birlikte aile içinde gücü de artmaktadır. Ancak geleneksel köy ailelerinde kadının konumu erkeğin konumundan daha aşağıdadır.

3.4. Eşler Arası İlişkiler

Yatay etkileşim çerçevesindeki karı ile koca arasındaki ilişkiler, eşlerin birbirlerini nasıl tanımladıkları, nasıl gördükleri ve birbirlerine verdikleri değer boyutunda çözümlenebilir. Eşlerin birbirlerine verdikleri değer aile tiplerine ve yerleşim yerlerine göre değişebilmekteyse de bunun yanı sıra sosyo-ekonomik özellikler, eğitim seviyesi, dini ve kültürel değerler de ilişkilerde belirleyicidir.

Genellikle geleneksel köy ailelerinde kocalar karılarına isimleriyle hitap etmezler. Evliliğin ilk yıllarındaki mesafeli olan karı-koca ilişkileri gittikçe yoğunluk kazanmaktadır. Sosyal normlarla belirlenen karı-koca ilişkisinde kadının kocasının otoritesini mutlak olarak kabul etmesi ve bu otoriteye karşı gelmemesinden dolayı karı-koca çatışması çoğunlukla olmamaktadır (Eserpek, 1979: 190). Bunun yanında kocalar işleri konusunda karılarıyla çok az konuşurlar (Kıray, 1999a: 119). Bunun nedeni olarak bu tip ailelerde karı ve koca ayrı alanlarda yaşadığını söylemek yerinde olacaktır.

Giderek artan ölçüde eşlerin birbirlerine verdikleri değer, azalan erkek egemen otorite örüntüsüne bağlı olarak artmaktadır. Burada en büyük pay kadına ait olmakla birlikte, geleneksel geniş ailenin çözülüşüne bağlı olarak küçük ailede yalnız kalan eşlerin ev içi işlerde ve çocuklarının geleceği gibi bir çok konuda artık birlikte karar vermeye doğru bir seyrin geliştiği görülmektedir.

3.5. Çocuğun Değeri

Aile içi ilişkilerde çocuğun yerinin bilinmesi, aile dinamiğinin çözümlenmesi açısından önemlidir (Kağıtçıbaşı, 1984: 133).

Aile içi dikey etkileşim eksenini oluşturan ana-baba ve çocuk ilişkisi, ana-babaların çocuklarla ilgili temel tutum ve değerleri, çocuğun sosyalleşmesinde, psiko-sosyal gelişmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Ailede çocuğa atfedilen değer, ailelerin çocuk sahip olmalarında ve onlarla ilişkilerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Çocuğun aileye katkısının yüksek düzeyde olduğu toplumlarda doğurganlık oranları da buna bağlı olarak yüksektir. Ancak sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler sonucunda çocuktan anne-babaya doğru olan katkının anne-babadan çocuğa doğru yönelmeye başladığı gözlenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1984: 134). Bunun da sonucunda doğurganlık oranları azalmakta çocuğa verilen değer de faydacı değerden çok psiko-sosyal değere dönüşmektedir.

Geleneksel toplumlarda anne-baba ve çocuk ilişkisi faydacı bir değerde olduğundan dolayı *karşılıklı bağımlılık örüntüsü* aile içi ilişkilerde gözlenmektedir. Öncelikle çocuk ebeveynlere bağımlı sonra da ebeveynler de çocuğa bağımlıdır. Ebeveynler ve çocuk arasındaki karşılıklı bağımlı ilişkiler sistemi çocuğa verilen değer hakkındaki tutum ve davranışlara da etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 1984:134).

Çocuğun değeri toplumların geleneksel ve modern oluşlarına göre değişmektedir. Yanı sıra aynı toplumda aile biçimlerine ve yerleşim yerine göre de çocuğa verilen değer değişebilmektedir. Çocuğa verilen değer cinsiyetine göre farklılaşmaktadır.

Geleneksel toplumlarda çocuğun değeri cinsiyetine göre değişebilmekte, erkek çocuk daha çok ekonomik bir güvence olmakta, erkek çocuklar ebeveynler için gelecekte (yaşlılıkta ve her iki taraf için iş göremez durumlarında) birer güvence kaynağıdır. Bu haliyle kız çocuğundan ayrı bir yere sahiptir. Özellikle erkek çocuk kadın için de önemlidir. Çünkü kadınlar, aile içindeki statülerini erkek çocuk vasıtasıyla kazanırlar. Kız çocuğu ise bu anlamda tercih edilmemektedir. Ancak sosyo-kültürel ve ekonomik değişmeler sonucu kız çocuğunun da ebeveynler için birer psiko-sosyal güvence oluşturduğu gözlenmektedir.

3.6. Ana-Baba ve Çocuk İlişkileri

Ebeveynlerin oğulla olan ilişkisi aile biçimine ve yerleşim yerine göre değişmektedir. Geleneksel geniş ailenin en yoğun görüldüğü köy ailelerinde baba özellikle erkek çocuk istemektedir. Çünkü baba ailenin durumu ve geleceği ile ilgili fikir yürütme ve karar alma yetkisini ve yetkisini kendinde bulur. Bu tutum toplumun babadan beklediği rollerle uyum içindedir. Anneler erkek çocuk isteme konusunda babalara oranla daha eşitlikçi olsalar da ağırlıklı olarak erkek çocuk isterler. Çünkü kadının aile içindeki statüsü erkek çocuk doğurmasıyla artmaktadır. Ayrıca aile içindeki kadın statüsünü anne rolüne eş olarak baba ile oğul arasındaki olası gerilimi azaltma noktasındaki *arabulucu işleviyle* ev içi kontrolü elinde bulundurmaya çalışmaktadır (Kıray, 1999a: 109).

Eskiden her konuda baba egemenliğinde bulunan oğullar günümüzde bir çok konuda kendi başlarına karar alabilmektedir (Güçbilmez, 1972: 213). Bu değişimi oğulların ekonomik yönden babalarından bağımsız olması nedenine bağlı açıklanabilirse de temelde oğulların eğitim seviyelerinin yükselmesi, dışarıyla bağlantıları ayrıca babanın yaşının artması ve hane halkı reisliğini otoriteryan kullanmalarını önleyen bilgi ve yeteneklerinin oğulları önünde kaybetmeleri nedenlerinden ötürü oğulların aile içinde karar verme yetkisinin kullanımında söz sahibi olması karşılaşılan bir durumdur. Bununla birlikte 'aile döngüsü' çerçevesinde baba evinden ayrı yerleşen oğulun kendi ayakları üstünde durması bu değişimin göstergelerindendir.

Önceleri geleneksel aile örüntülerinin yaygın olduğu ailelerde ana-babalar çoğunlukla oğullarının evlilik, iş, evlilik sonrası yerleşme tercihlerini belirlemekteydi. Değişen aile içi ilişkilerin göstergesi olan ana-baba-oğul ilişkisi burada kendini göstermektedir. Artık oğul, kendi evini kurmakta, evleneceği eşe kendisi karar vermekte, hangi işte çalışacağına yine kendisi karar vermektedir. Ne var ki halen geleneksel geniş ailelerin yaygın olduğu köylerde oğulların iş, eş, yerleşme gibi konulardaki karar verme mercii babadır. Geleneksel ailelerde "çocukluk çağından sonra baba oğulun bir iş edinmesini sağlamayı, ona bir iş

öğretmeyi, evlenme çağı geldiği zaman onu evlendirmeyi, gelecekte evin selametini temin edecek şekilde aileyi ona emanet etmeyi her baba arzu etmektedir” (Kıray, 1964: 362).

Erkek çocuğun değeri aile üyelerinin eğitim seviyelerine göre değişmektedir. “Eğitim seviyesi arttıkça erkek çocuğun aile bağlarını güçlendirici fonksiyonu artarken, diğer taraftan yaşlılıkta güvence olma fonksiyonu azalmaktadır” (Kağıtçıbaşı, 1982: 93-95). Ayrıca sosyo-ekonomik gelişmeyle birlikte “erkek çocuk tercihinin, çocuktan maddi katkı beklentilerinin azaldığı” da söylenebilir (Kağıtçıbaşı, 1981: 100). Köylerde hala erkek çocukların yaşlılıkta veya herhangi olumsuz bir durumda bir sigorta olmasının yanında soyun erkek tarafından sürdürüldüğünün düşünülmesinden dolayı, erkek çocuklarının değeri sadece ekonomik değil daha çok sosyal ve kültürel olarak daha yüksek olduğundan anne ve babaların erkek çocuklarıyla olan ilişkileri kız çocuklarıyla olan ilişkilerin biçiminden daha farklıdır.

Genellikle kentlerde erkek çocuklarının yetiştirilmesiyle kız çocuğunun yetiştirilmesi arasında pek bir fark görülmesi de köylerde yetiştirme kalıpları farklılık gösterir (Merter, 1990: 69). Bu konuda toplumun kız çocuğuna ilişkin yargıları önemlidir. Hatta halk arasında söylenen “kızını dövmeyen dizini döver” sözü bu yargıların içeriği hakkında bize bilgi verir. Bu yüzden ana ve babaların “kız çocuğuna karşı tutumları, hem sevgiye hem de otoriteye dayanır” (Kıray, 1999a: 115).

Günümüzde eğitimin, şehirleşmenin, kitle iletişim araçlarının etkisi gibi bir çok nedenden ötürü, köy yerleşme alanlarında da kadınlara ve kız çocuklarına verilen değer niteliğinin değiştiği gözlenmektedir. Özellikle aile içi ilişkilerde kız çocuklarının verilen değere bağlı olarak rol ve statüsünün değişim geçirdiği söylenebilir.

SONUÇ

Türkiye’de yerleşim yerlerine göre yapılan ayırmda köy ailesi, hane halkı genişliği, evlilik biçimleri, ilk evlenme yaşı, doğurganlık, boşanma gibi ölçütler yanında ailede karar verme yetkisi ve otoritenin kimde olduğu, erkeğin–kadının statüsü ve rolleri, erkek ve kız çocuğunun değeri, karı–koca arasındaki ilişkiler gibi aile içi ilişkiler gibi belirleyici konularda kent ailesinden farklıdır.

Köy ailesi, işlevleri ve ilişkileri itibariyle geleneksel geniş ailenin özelliklerini göstermesine karşın, köy ailelerinde en çok tespit edilen hakim aile tipi çekirdek ailedir. Köy ailelerinde hane başına birey sayısı (hane halkı büyüklüğü) yıllar içinde düşmektedir. Köylerde ilk evlenme yaşı, kızlarda ve erkeklerde kentlerden daha düşüktür. Ayrıca köylerde erkeklerde ilk evlenme yaşı kızlardan daha yüksektir. Ancak günümüzde sosyo-ekonomik nedenlere bağlı olarak köylerde ilk evlenme yaşı gittikçe artmaktadır.

Köy ailesinde aile içi ilişkilerde, otorite ve karar verme yetkisi daha çok erkekte toplanmıştır. Bu açıdan bakıldığında köy ailesi geleneksel-ataerkil bir özellik göstermektedir. Ev içinde karar almada kadının rolü git gide artmaktadır. Kadın çoğunlukla mutfak harcamalarını organize etme, çocuk bakımı, ev işleri ve tarlada çalışma gibi konularda ön plana çıkarken, erkekler ev dışı işlerle evin geçimini sağlama ve eşine karşı koca rolünün yanında, çocuklarına karşı otoriteryan bir baba rolünü oynar. Fakat günümüzde gittikçe cinsiyetçi roller ayrımı, karar almada ve vermede daha eşitlikçi bir konuma doğru değişmektedir. Bu, köy ailesinde nispeten daha az görülse de elimizdeki verilerden edindiğimiz bulgulara göre köy ailesi için de bir değişim söz konusu olabilmektedir.

Erkek çocuğuna verilen değer eskisine oranla azalmaktadır. Koşut olarak kız çocuğuna verilen değer de artmaktadır. Özellikle kız çocuğuna verilen değer daha çok anneler-kadınlar tarafında yoğunluk kazanmaktadır. Baba-oğul ilişkileri de geleneksel ilişki kalıplarından uzaklaşmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, kentli değerlerin köye ulaşması, aralarındaki çatışmaların varlığı, erkek çocuğun evlenmesi ile haneden ayrılması sonrasında anne – babanın yaşlanması sonucu oğullarının evine yerleşmesi bu hanenin reisinin oğul olması gibi nedenlerden ötürü baba-oğul ilişkileri değişmektedir. Hatta bu açıdan bakıldığında özellikle yaşlılık durumunda anne – babanın sigortasının kız çocuğu olmaya başlaması anlamlıdır. Baba-oğul çatışması karşısında annenin her ikisi arasında tampon işlevi görmesi annenin ev içindeki statüsünü artırmaktadır. Anne-kız çocuğu ilişkisi, baba- kız çocuğu ilişkisine göre daha yakındır. Babanın rolü daha otoriterdir. Annenin ise daha yumuşaktır. Hatta anne ile kız çocuğu sorumlulukların paylaşımı ve dertlerin paylaşılması noktasında birbirlerine daha yakındır.

Son olarak, Türkiye’de köy ailesinde yapı itibariyle çekirdek ailelerin belirgin artışına karşın, ilişkileri itibariyle geleneksel özelliklerinin hala baskın olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte sosyal değişmelerin hızlandığı günümüzde köy ailelerindeki geleneksel aile içi ilişkilerin görünüşleri de değişmektedir.

KAYNAKÇA

- A.A.K., (2000), *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları (Aralık 1993 - Aralık 1994)*, Ankara: T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- AYDIN, Mustafa, (2005), *Sosyal Yapı ve Analizi*, Yayınlanmamış Ders Notları, Konya.
- ACAR, Feride, (1993), "Bireylerarası İlişkiler ve Cinsiyet Rollerini", *Gecekondu Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- ASAGEM ve TÜİK, (2006), *Aile Yapısı Araştırması 2006*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- BALAMAN, A. Rıza, (1984), "Kırsal Kesimde Aile Kurma, Çözme, Aile İçi Etkileşim ve İlişkiler", *Türkiye'de Ailenin Değişimi* (Der: N. Erder), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- BİLGİN, Vedat, (1991), "Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailenin Görünümü.", *Türkiye Aile Yıllığı-1991*, Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- BİRGÜL, Alev Kahya, (1999), *Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇELEBİ, Nilgün, (1990), *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, Konya: Sebat.
- ÇELEBİ, Nilgün, (1993), *Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Aile ve İlişkileri*, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- D.P.T., (1970), *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Rapor -1*, Ankara: Başbakanlık.
- D.P.T., (1989), *Türk Aile Yapısı (VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu)*, Ankara: D.P.T.
- D.P.T., (1992), *Türk Aile Yapısı Araştırması*, Ankara: D.P.T. Sosyal Planlama Başk. Araş. Dairesi.
- DİKEÇLİGİL, Beylü, (1995), "Türk Toplumun Aile Tipleri", *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (Cilt: 11)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- DİKEÇLİGİL, Beylü, (1997), "Bir Analiz Modeli Denemesi: 'Sosyal Yapı' ve 'Toplumsal Yapı' *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı: 15.

- ERDENTUĞ, Aygen, (1990), "Türkiye, İran ve Pakistan'da Geleneksel Köy Ailesinin Özellikleri", *Aile Yazıları 2*, (Der: B. Dikeçligil-A. Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- ERDENTUĞ, Nermin, (1972), *Türkiye Türk Toplumlarında Kültürel Antropolojik İncelemeler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- EROL, Metin, (1992), *Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Aile İçi İlişkilerde Meydana Gelen Nitelik Değişmelerinin Aile Üzerindeki Etkileri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERSÖZ, Aysel Günindi, (1999), *Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- ESERPEK, Altan, (1979), *Sosyal Kontrol Sapma ve Değişme: Erzurum'un İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Ankara: Ankara Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- EYCE, Berrin, (1994), *Konya'da Küçük Sanayide Çalışan Ailelerde Kadının Sosyal Kontrol Gücü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EYCE, Berrin, (2002), "Demografik Özelliklere Göre Türkiye'de Boşanma", *S.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı: 14.
- GIDDENS, Anthony, (1994), *Sosyoloji, Eleştirel Bir Yaklaşım*, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- GÖKÇE, Birsen, (1978), "Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Hacettepe Ü. S.B.Dergisi*, 1.
- GÖKÇE, Birsen, (1990), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", *Aile Yazıları 1*, (Der: B.Dikeçligil-A. Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen, (1996), *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara: Savaş Yay.
- GÖNEN, Emine ve Şengül HABLEMİTOĞLU, (1993), *Toplumsal Değişme Sürecinde Aile: Yapı, Etkileşim ve İşlevleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- GÜÇBİLMEZ, Erdoğan, (1972), *Yenimahalle ve Kayadibi : Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1981), *Çocuğun Değeri*, İstanbul: Boğaziçi Ü. İdari Bilimler Fak.

- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1982), “Türkiye’de Çocuğun Değeri, Kadının Rolü ve Doğurganlığı”, *Türk Toplumunda Kadın* (Der.: N.Abadan–Unat), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1984), “Aile – İçi Etkileşim ve İlişkiler: Bir Aile Değişme Modeli Önerisi”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi* (Der: N. Erder), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- KIRAY, Mübeccel Belik, (1964), *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, Ankara: DPT.
- KIRAY, Mübeccel Belik, (1984), “Büyük Kent ve Değişen Aile”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi* (Der: N. Erder), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- KIRAY, Mübeccel Belik, (1998), *Değişen Toplum Yapısı*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY, Mübeccel Belik, (1999a), *Seçme Yazılar*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY, Mübeccel Belik, (1999b), *Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme*, İstanbul: Bağlam Yay.
- KOCACIK, Faruk, (1990), “Sivas’ta Kentsel Aile”, *Aile Yazıları 1*, (Der: B. Dikeçligil- A. Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- KONGAR, Emre, (1986), *Türkiye Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- MERTER, Feridun, (1990), *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği)*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- NİRUN, Nihat, (1994), *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara: Atatürk K. M. Yay.
- OZANKAYA, Özer, (1999), *Toplumbilim*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖZBAY, Ferhunde, (1984), “Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansması”, *Türkiye’de Ailenin Değişimi*, (Der: N. Erder), Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- ÖZEN, Sevinç, (1990), “Gecekondu Ailelerinde Bireylerarası Etkileşim”, *Aile Yazıları 2*, (Der: B. Dikeçligil- A. Çiğdem), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- ÖZEN, Sevinç, (1991), *Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve Aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler (Soma Örneği)*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- SARAN, Nephane, (1984), *Köylerimiz*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- SAYIN, Önal, (1990), *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

- TİMUR, Serim, (1972), *Türkiye’de Aile Yapısı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, (1977), *Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları*, İstanbul: Dede Korkut Yayınları
- VERGİN, Nur, (1987), “Toplumsal Değişme ve Türkiye’de Aile”, *İlim ve Sanat Dergisi*, Cilt: 14,
- YASA, İbrahim, (1973), *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- YASA, İbrahim, (1990), “Gecekondu Ailesi”, *Aile Yazıları 1*, (Der: B. Dikeçligil- A. Çiğdem), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.